

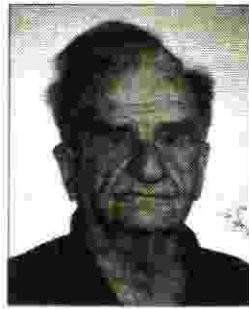
חסון יוסף (שטרנליכט)

נולד בשנת 1922 בווינה, עלה ארצה בשנת 1939

התגייס למשטרת הישובים ב-1941

לצבא הבריטי ב-1942,

הצטרף לחבורה ב-1944/45

ה י ו ס ו ם א ר צ ה

חגורות הצלה. הייתי המום. הוא הרגיש בכך, ואמר בחיוך סלחני שהחגורות דרושות לו להצלת יהודים מספינות טובעות. ב"מרכז לגולה" היו לנו קשרים רק עם מוסדות שלטון אורחיים, ולא עם הצבא האיטלקי. יצאתי מיד לבסיס של הצי בציביטבוקיה. הגעתי עד לקצין אפסנאות בכיר מאוד, אבל נכשלתי כליל. הודעתי על כך ליהודה. תגובתו הייתה הבנה מלאה. שמא כלל לא ציפה לקבל חגורות? שחרור ליבורנו ע"י הצבא האמריקאי איפשר מפגש והושטת עזרה לקהילה שם. העמסתי טנדר של הרב הצבאי אורבך במצרכי מזון, ביגוד אלמנטרי ודפי מידע ועתונים של הקהילה ברומא. בבואי למרכז העיר הבחין יהודי מקומי במגן דויד על דלתות המכונית, וניגש אלי בהתלהבות רבה. ביקשתי שיוביל אותי לביתו של רב הקהילה. הרב כינס בבית הכנסת את יהודי המקום, וגם ניצולי שואה מעטים שהיו בליבורנו. היה זה מעמד מרגש: הרב דיבר ואני היברתי. הרב הציע לי, יהודי מארץ הקודש, לנהל את התפילה. מצבי היה מביך. נאלצתי להתנצל, ולהודות בבורותי.

יצחק בן-דור, איש עתון ה"דבר" לפני גיוסו, עסק בחיבור מילון איטלקי-עברי, ראשון אחרי אלפיים שנה. לעזרתו בא אחד ניצולי הונגריה. כל פרק או אות של המילון הם נהגו למסור לבדיקה נוספת לידי הרב הראשי צ'ולי, שהיה במקור יהודי פולני בשם צוללר, והיה ידוע כאיש מדע הבקי בשתי השפות. באחד הערבים ישבנו כולנו במועדון. והנה טילפנו מכמה סוכנויות ידיעות, וביקשו אישור לידיעה מרעישת לפיה הרב ראשי התנצור. כולנו היינו המומים. אמנם ידענו כי אין לסמוך על האיש: הוא לא שיתף פעולה איתנו, ובין היתר לא הסכים לעזור בהוצאת יתומים מהמנזרים. ובכל זאת התנצרותו של הרב הראשי ישראל צ'ולי, ושינוי שמו לאוונז'ו מריה צ'ולי, הייתה מכה קשה לקהילה. יצחק בן-דור היה נרעש וחש נבגד. הוא קרע את רפי שלוש אותיות ה-א.ב. שקיבל באותו בוקר מצ'ולי, וסירב לכלול אותם במילון.

ועל זכרון משותף ישראלי-איטלקי: בסלבינו בסכיבת מילנו הקמנו בית ילדים ונוער, בבנין ששימש בעבר מועדון נוער פשיסטי. לפני מספר שנים ביקרנו, נעמי ואני, במילנו,

הורי גרו בווינה. אמי ילדה אותנו. אחים תאומים, בבית אמה בקרקוב. כגיל חודשיים חזרנו לוינה, וגדלנו בה. עליתי בשנת 1939 בעליית הנוער לבית הספר המקצועי ע"ש טיץ ביגור. ביולי 1941 עזבתי את בית הספר. הנוער נקרא אז "למשק ולנשק".

התגייסתי למשטרת היישובים העבריים בעין גב, ובינואר 1942 לצבא הבריטי.

במרץ 1946 התחתנתי בבית הכנסת הגדול ברומא עם נעמי, ילידת לוקה שבטוסקנה. נעמי הייתה בת אחת המשפחות היהודיות הבודדות בעיר.

עם שובי ארצה התגוררנו בטבעון, אני עבדתי כמסגר וכחרט, וכמדריך מקצועי בבית הספר המקצועי בקרית חיים. הייתי מזכיר המועצה המקומית טבעון, שרתתי בצ.ה.ל., ובשנת 1954 עובד מקורות.

זכרונות אישיים מתקופת ההעפלה

פעילותי ב"מרכז לגולה", ותפקידי כמקשר המרכז עם אנשי ההעפלה, הם שקבעו בחירת לקט זכרונותי. עבור אנשי המרכז התחילה העליה וההעפלה עוד בהעברת הניצולים לאיטליה, בריכוזם בחוות הכשרה ובהעמקת התודעה והחינוך הציוניים. בו זמנית עסקנו בעזרה לשיקים יהדות איטליה, בהקמת תנועת חלוץ מקומית, בהוצאת ילדים ממנזרים ובהקמת בתי ספר ומוסדות יהודיים.

עם כיבוש רומא באפריל 1944 הורחבה פעילות חיילי היחידות בקרב היהודות האיטלקית ובקרב ניצולי השואה. עוד בנפולי התחלתי ללמוד איטלקית.

היו לי 6 שנות לימוד לטינית בתיכון. בתחילת 1944 גייס אותי חיילאל דובדבני לפעילות מלאה ב"מרכז לגולה". ברומא המשכתי ללמוד איטלקית אצל מורה בתיכון. סיפרתי לה על יהדות, על ציונות ועל שאיפותינו לפעול להצלת שארית הפליטה. היא קלטה את הדברים ברצון. אבל בשנים לא הצלחתי לשכנע: שיהודים משרתים בצבא יהודי (הפלוגות העבריות), ושיהודים הם עובדי אדמה.

עם בואו לאיטליה עבר יהודה אלון ברומא, ונפגשנו. אחרי דברי היכרות קצרים הוא דיבר ישר לענין: דרושות לו 400

שלא יתנו לי לעזוב את המקום. השעה שעת ערב, ולמחרת בבוקר הכל מוכן לנשואי, במרחק של כ-600 ק"מ. שיכנעתי את עצמי שנשואי דוחים תפקיד, והבטחתי את הלא ניתן לקיים.

באחד הימים בא למועדון במילנו פעיל מרכזי באחד המחנות, ובפיו מידע על קאפו. עוד קודם היו "בתי משפט" של חיילים, וגם "בתי משפט" בשתוף ניצולים. לא הייתה דרך לאמת מידע מעבר לכל ספק. לפעמים קרובות שמעתי את המילים "קאפו" ו"נאצי" גם כלפי חיילים שלנו שהנהיגו משטר ללא פשרות לתירגול הכנה להעפלה. היו מקרים של ניצול לרעה של ידיביות בין הניצולים. והיו גם ידיעות על אלימות קיצונית.

אני לא רציתי לעסוק בנושא. והצטרפתי שהאיש פנה אלי. רציני שגדולים ממני יחליטו. שוחחתי על כך ארוכות עם דובדבני. הוא טען שיש להעביר את ההכרעה למוסדות בארץ. הייתה זאת דרך קלה לא להחליט. דיברתי עם מאיר דוידזון. הניצולים התייחסו אליו בהערכה רבה, למרות דרישותיו הקשות מהם בתהליך ההכנה להעפלה. שנינו חשבנו שאין לנו כלים לטיפול הוגן וצודק בבעית הקאפוס, ומוטב שחיילים לא יתערבו.

במילנו גרנו במועדון החיילים. והיה בו גם משרד הרב הצבאי. באחד הימים הפנה אלי הרב מבקר איטלקי. בפיו היה סיפור על קרוב, מלח על אחת מספינות ההעפלה, שהקשר אתו נותק. האיש היה חשוד בעיני. הוא לא ידע למסור פרטים נוספים על הפלגת קרובו, ולא נתן הסבר מדוע הוא קושר בין הפלגת קרובו לכינוני החיילים. מסרתי להיהודה על חששותי, ובוזה הסתיים טיפולי. כעבור כמה ימים הזמין אותי יהודה לחדרו. להפתעתי מצאתי שם את החשוד. יהודה חיך. הוא סיפר לי שעקבו אחרי האיש, והתברר שהוא רב חובל ושותף לספינה, ורוצה להשתתף בהבאת יהודים לארץ ישראל. שמו היה מריו קנדה. ספינתו הפליגה בשם "אורד וינגייט" מפלסטרינה ליד מסטרה עם 243 מעפילים. האיש שחשדתי בו היה לציוני, והמשיך לעבוד במוסד.

בימי "לה ספציה" התכנסה במילנו ועידת המפלגה הסוציאליסטית של איטליה. באחד הימים הייתי במועדון החיילים יחד עם נעמי רעיתי ועוד 3 או 4 חברים בחלון האיטלקי. ללא הודעה מוקדמת הופיע במועדון רפאל קנטוני, נשיא הקהילות היהודיות באיטליה, שהיה עוזר רבות בכל עניני ההעפלה. הוא ניגש אלי וציווה שאבא אתו יחד עם נעמי והאחרים. ידעתי שאת קנטוני לא שואלים שאלות. נסענו אתו לתאטרון בו התקיימה הועידה, ובלי לדעת במה המדובר עלינו אחריו לכמה והוצגנו על ידו כנציגי ארץ ישראל העובדת. כולנו היינו צעירים מאוד, ואני חייל במדי הצבא הבריטי.

באחד מערבי מרץ 1946 העלה יהודה ארוזי בבסיס ה"חבורה" במילאנו רעיון: שבע האניות הראשונות הפליגו

והחלטנו לבקר במקום. בכפר הכל השתנה: בתים חדשים, דרכים רחבות ומוסדות ציבור רבים. עצרתי ליד תושב המקום, וסיפרתי לו על בית הנוער שהיה, ועל הבנין בו הוא שכן, ושאלתי אם הוא זוכר היכן המועדון. והוא השיב "איך לא אזכור?, אני הייתי הנער שהביא לכם כל בוקר את הלחם".

ומה לא עושים לקבלת סכום כסף נכבד? באחת ההכשרות הטלנו הסגר לפני ההעברה למקום הכנה לעליה על ספינה. הימים היו ימי תשלום דמי הקיום של 3000 לירות לנפש על ידי אונר"א. כרגיל היה על כל אחד להתייצב אישית במשרדי סוכנות הפליטים ולקבל את הכסף. סיפרתי לפקיד האחראי לתשלום כי רבים מהניצולים חלו במחלה מדבקת, וביקשתי שהתשלום יבוצע בהכשרה. הוא פחד לנוע בכבישים עם כסף רב. ולפי דרישתו הצמדנו לו חיילים "בריטיים" עם נשק, והוא יצא למקום. איננו יודע איך לא פחד הוא מהידבקות במחלה.

עם העברת מרכז פעילות ההעפלה לצפון החליט דובדבני על העברת לימילנו. עד אז לא הייתה למצב הפוליטי הפנימי בארץ השפעה על פעילות החיילים.

כמובן שהיו בין החיילים חברים מכל המפלגות והתנועות בארץ. אבל היה מוסכם על כולם שישנה מטרה אחת: שיקום הניצולים, הכנתם לקראת העפלה, כמה מהבולטים של מנהיגי הניצולים. זכורה לי פגישה בין דובדבני ואנטק, גם אני השתתפתי. דובדבני ניסה לשוא לשכנע את אנטק להקים באיטליה חלוץ - אחד. ההתפוררות גברה גם עקב פעילות השליחים שלא היו חלק מה "מרכז לגולה". כל זה חייב הגדרה של תחומי הפעילות של "המרכז לגולה", יהודה ארוזי ואנשי "החבורה".

דובדבני נאלץ לוותר על רעיון האחדות, אנשי החבורה על תביעתם לקבוע את הרכב העולים בכל הפלגה לפי מקום גאוגרפי, ויהודה רצה עבודה בלי הפרעות של נציגי תנועות. אחרי כירור בין דובדבני ואלון נכנעו כולם. שניהם קבעו אותי כמקשר בין המרכז, אלון והחבורה. קבעו אותי, חייל צעיר חסר כל סמכות ומעמד תנועתיים. ואולי זו הייתה הסיבה להצלחה יחסית. כולם עמדו על שלהם, וכולם נאלצו להסכים לפשרות. בקיצור - מפא"ניקים:

לישראל הייתה הערכה לדובדבני. ודיבר עליו כעל "מפא"ניק" ישר. מאיר ליגלג קצת על ארוזי, "המפא"ניק הטוב", המתפשר. על סורקיס אמרו שהוא מפא"ניק עסקן. ועלי הצעיר אמר ישראל שאני המפא"ניק היחיד שאפשר לדבר אתו.

היו בעיות רבות: חיילים שתבעו העלאת קרובים, איחוד משפחות של ניצולים, שמירת איוון בין התנועות, מניעת אלימות בין קבוצות, ואיום של אלימות גם כלפי. בדרכי לנשואי ברומא עברתי בהכשרה של בית"רים.

אלה טענו תמיד לקיפוח, וכך גם הפעם. שום הסבר ושום הבטחה לעתיד לא עזרו. והתחילו להישמע רמזים של איום

עם שובי למילאנו חיכה לי "הזקן" (יהודה) בשדה התעופה נוסענו מיד אל מסטרה הקרובה לונציה טרודים בעיסוקינו: יהודה נהג ואני כתבתי את שמות העולים ופרטיהם האישיים ברשיונות שהבאתי מרומא. קצת מוטרד שאלתי את יהודה מה נעשה אם נעצר בדרך ושוטרים צבאיים ימצאו את הרשיונות שהיו אתנו: יהודה לא היה שותף לדאגתי "... היעלה על הדעת ששוטרים בריטיים יטילו ספק בתוקפו של רשיון בשפה האנגלית, החתום כדן ע"י שלטונות ההגירה...?"

בשעות המוקדמות של בוקר ה-14.3.1946 הפליגה ספינת המעפילים "וינגייט" ממסטרה השכנה לונציה עם 243 ניצולי השואה כשביריהם לראשונה "מסמכים" בעברית בשם שלטונות המדינה שבהם. אחריהם צויידו ברשיונות 1014 מעפילי "אליהו גולומב" ו"דב הוז" שנתפסו ב"לה-ספציה" והמשיכו במסעם אל חופי ארץ-ישראל- מסע שהיה למיתוס.

מאיטליה בלי רשיונות עליה. הספינה השמינית תפליג כשבידי כל עולה תעודת עליה, כאילו רשמית, בזכות עם ישראל על ארצו. בחיך אופייני לו פסק יהודה: "אני הכינתי טיוטה להדפסה. אתה תבצע!..."

אנשי הקהילה במילאנו ידעו על בית הדפוס אחד בליבורנו שנהג להדפיס גם באותיות עבריות. אותו לילה יצאתי לליבורנו. מצאתי את בית הדפוס שנפגע קשה בהפצצות חיל האוויר הבריטי. חיפשתי בין ההריסות את האותיות עד שנתקלתי באזהרות הצבא בדבר הימצאות "בובי טרפס" (מוקשי פתאים) שהשאיר הצבא הגרמני אחריו והסתלקתי מהמקום. חזרתי למילאנו וטסתי לרומא. לא היה ספק שבותיקן קיים בית דפוס שיכול להדפיס בעברית. מנהל בית הדפוס הסכים לשתף פעולה. אך טען שיהיה עליו לעבוד שעות נוספות "אישרתי" את העבודה כמבוקש, ועם שובי כעבור כמה שעות ההזמנה הייתה מוכנה.

